

Michal Kohút: Stav bezpečnostného prostredia a bezpečnostné hrozby

Autor sa vo svojej analýze pokúša stručným spôsobom analyzovať stav súčasného bezpečnostného prostredia a sumarizovať aktuálne bezpečnostné hrozby. Cieľom autora je priniesť zrozumiteľné a prehľadné informácie umožňujúce pochopenie rozsahu zmeny týchto fenoménov, ich dynamického charakteru, prepojenosti a potrebnosti medzinárodnej spolupráce vrátane euro-americkéj synergie pre ich zvládanie.

1 Zmena bezpečnostného prostredia

Predstavte si - pozriete sa na oblohu a vysoko na jasnom modrom nebi zbadáte obrysy civilného lietadla. Fascinuje vás tá rýchlosť, tá ladnosť letu a to, ako sa lúče Slnka odrážajú od trupu tohto Boeingu, Airbusu či Tupoleva. Premýšľate, kam asi letí a akí ľudia sú na jeho palube... Koľkým však pri takom pohľade prebehne myslou obraz nárazu lietadiel do dvojčiek v New Yorku! Svet sa zmenil. Zmenil sa niekedy medzi pádom symbolu rozdelenia sveta na Východ a Západ a pádom veží Svetového obchodného centra.

Po zániku Východného bloku sa zdalo, že začína lepšie obdobie ľudských dejín, minimálne po bezpečnostnej stránke. Očakávanie, že po oslabení pravdepodobnosti globálnej vojny sa priamo úmerne zvýši pravdepodobnosť obdobia pokoja a mieru, sa zdalo veľmi reálne. Vývoj však čoskoro ukázal, že tieto predstavy boli len ilúziou z eufórie. Studená vojna nebola ani „vojnou, ktorá ukončí všetky vojny“, ako si to mnohí mysleli o 1. svetovej, ani vojnou, ktorej koniec znamená počiatok epochy mieru. Hoci skončila víťazstvom liberálno-demokratických režimov, nevedlo to k ich rozšíreniu po celej zemeguli. Svet zostáva diferencovaný hodnotovo, politicky, kultúrne i ekonomicky, posiaty lokálnymi konfliktami, napätiami, dokonca v dlhodobom zápase s terorizmom.

Predpovede o stabilnom vývoji sveta smerujúceho k prosperite, k existencii ľudstva bez ozbrojených konfliktov, sa teda nenaplnili. Už v roku 1990 ich Štokholmský medzinárodný ústav pre výskum mieru (SIPRI) napočítal cez 31.¹ Či už je to nástupom civilizácie 3. vlny a napätiami z toho plynúcimi, ako tvrdia manželia Tofflerovci, džihádrom proti McSvetu Benjamina Barbera, alebo ide o zrážku civilizácií Samuela Huntingtona, celosvetový mier a život ľudstva bez vojen a násilia zostáva naďalej len pekným snom. Hoci sa svet naozaj zmenil, nie až tak.

Prečo vlastne prišlo a prichádza k týmto zmenám v medzinárodných vzťahoch? V priebehu života ľudstva sa udiali a dejú mnohé zmeny. Prichádzajú pozvoľna aj nárazovo,

¹ Pozri TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. Dokořán, Agro, Praha, 2002, s. 27.

závisle od človeka i samovoľne. Niektoré sú vítané, iné zatracované, niekedy podnecované, inokedy brzdené. Sú prirodzené a vyskytujú sa aj v medzinárodných vzťahoch a teda aj vo vývoji medzinárodného bezpečnostného prostredia. Prispeli k nim a ovplyvňujú ich napr. také faktory ako vedecký a technologický vývoj (nové vynálezy, nové výrobné postupy, rozvoj v doprave a komunikácii, využívanie kozmického priestoru či jadrovej energie), ekonomický vývoj (od rôznych foriem deľby práce, vlastníckych vzťahov až po globálny trh), vývoj politických inštitúcií, politickej kultúry, šírenie gramotnosti, urbanizácia, rozvoj právnych istôt, ale i zámorské objavy, vojny, vývoj vo vojenstve a v neposlednom rade rozhodnutia vládcov, spoločenské zvraty, politické prevraty a ďalšie zmeny v usporiadaní spoločností, rodiny a celkovo v živote ľudstva.

Súčasný systém medzinárodných vzťahov je len posledným v dlhom rade navzájom odlišných historických systémov, ktorých vývoj môžeme sledovať od starovekého Grécka, obdobia Rímskej ríše, cez európsky stredovek až po vznik moderného systému štátov. V dnešnom, už globálnom systéme medzinárodných vzťahov stále ide predovšetkým o vzťahy medzištátne a z tohto pohľadu je prelomovým práve sformovanie posledne zmieneneho, moderného systému štátov, známeho tiež ako vestfálskeho systému v 17. storočí, ktorý sa následne rozšíril do zvyšku sveta.²

Tento systém, charakteristický územne zvrchovanými štátmi ako jedinými aktérmi medzinárodných vzťahov a ich vzájomnými kontaktmi, prechádzal fázami, ktoré ho dopĺňali, modifikovali, príp. nejakým spôsobom poznačili, či už išlo o model absolútneho štátu, koncepciu *raison d'état* (neskôr *realpolitik*) a mocenskej rovnováhy, rozpad mnohonárodných ríš, alebo vytvorenie univerzálnych medzinárodných organizácií. Koniec jadrovej bipolarity uzatvára ďalšiu z kapitol vývoja vestfálskeho systému, a nad povahou systému medzinárodných vzťahov po skončení studenej vojny je stále otáznik.³

Od roku 1989 nastali v strednej a východnej Európe zásadné politické premeny a tie podstatne zmenili bezpečnostné prostredie.⁴ Boli to premeny s globálnym dosahom. Zmenil sa stav, inak povedané charakter medzinárodného bezpečnostného prostredia i konkrétne zdroje ohrozenia.

Táto zmena prebiehala postupne, pretože ani studená vojna neskončila zo dňa na deň. Jej koniec prebiehal v sérii niekoľkých významných zmien. Za všetky spomeniem len

² DRULÁK, P.: *Teorie mezinárodních vztahů*. Portál, Praha, 2003, s. 12-19.

³ DRULÁK, P.: *Teorie mezinárodních vztahů*. s. 19-28.

⁴ Strategická koncepcia Severoatlantickej aliancie prijatá v roku 1991. In: ŠEBESTA, Š.: *Euroatlantické partnerstvo. NATO v dokumentoch 1990-1999*. Spoločnosť pre zahraničnú politiku, Bratislava, 2001, s. 79.

skutočnosti - od zrútenia Berlínskeho múru, rozpustenia Varšavského paktu, stiahnutia sovietskych vojsk z východnej Európy, rozpadu Sovietskeho zväzu (ZSSR), cez demokratické reformy vo východnej Európe, nárast etnického a náboženského násilia, separatizmu, rozpad a vznik mnohých štátov, prvé väčšie teroristické útoky medzinárodne organizovanej siete na Svetové obchodné centrum (WTC) v New Yorku a veľvyslanectva Spojených štátov (USA) v Afrike, rozšírenie Severoatlantickej aliancie (NATO) a Európskej únie (EÚ), až po útoky z 11. septembra 2001. Teroristické útoky tohto roku, reakcia na ne a masívne rozšírenie NATO a EÚ, napokon aj redukcia fyzickej americkej vojenskej prítomnosti v Európe signalizujú novú éru a sú dramatickým prejavom zmeny bezpečnostného prostredia po studenej vojne.

2 Bezpečnostné prostredie na prahu 21. storočia

Stav medzinárodného bezpečnostného prostredia závisí od vývoja medzinárodných vzťahov, atmosféry v medzinárodnom spoločenstve. Kľúčovými pri formovaní tohto prostredia sú jeho stavebné prvky, teda **aktéri**. Od ich povahy, cieľov, metód a prostriedkov, ale i transparentnosti vo vzájomných vzťahoch, sa odvíja stav medzinárodného bezpečnostného prostredia, medzinárodnej bezpečnosti.

Hlavnými aktérmi medzinárodných vzťahov sú **štáty**. Podľa niektorých však globalizácia znamená koniec štátu, tak ako ho poznáme storočia. Štát tiež prechádza istými zmenami. „*Nestráca [však] svoj základný význam - po prvé preto, že iba on stanovuje právny rámec pre spoločnosť a hospodárstvo. Po druhé, význam štátu spočíva v tom, že pomáha ľuďom získať pocit identity, najmä ak sa hranice štátu prekrývajú s hranicami národa a čím je svet globalizovanejší, tým viac ľudia na takejto identite lipnú. A po tretie, iba štátu zostáva monopol na legitímnu donucovaciu moc – moc, ktorá je potrebná k potlačovaniu domácej kriminality a k ochrane proti hrozbám zvonka*“.⁵

Okrem štátov, ako hlavných (prvoradých) aktérov medzinárodných vzťahov a medzinárodného bezpečnostného prostredia, však začali hrať významnejšiu úlohu **neštátni** aktéri. Medzi neštátnych aktérov medzinárodných vzťahov sa zaraďujú jednak nadnárodné korporácie, veľké politicko-sociálne, rasistické, xenofóbne, nacionalistické, náboženské a ďalšie podobné organizácie a hnutia, ktoré svojím pôsobením prekračujú hranice štátov a regiónov, ďalej niektoré medzinárodné organizácie, ale aj niektoré neziskové, mimovládne

⁵ THATCHEROVÁ, M.: *Umění vládnout*. Prostor, Praha, 2003, s. 15-16.

organizácie, profesijné skupiny, priemyslové, či iné loby a medzinárodné ochranárske združenia, ale i teroristické organizácie, vojnoví „warlordi“ či povstalecké skupiny.

*„Aktivity týchto (neštátnych) subjektov môžu mať z hľadiska bezpečnosti stabilizujúci i destabilizujúci vplyv, pozitívne i negatívne zameranie. ... Najmä v súvislosti s rozvojom globalizácie sa dá predpokladať, že bude narastať počet aj podiel, ako i rozmanitosť bezpečnostných aktérov, ktorých pôsobenie bude mať nadštátny charakter, pričom jeho efekt môže byť nejasný či až protirečivý“.*⁶

Okrem tohto fenoménu v porovnaní s obdobím studenej vojny pribudlo niekoľko desiatok nových štátov, mnohé s nevyspytateľnými režimami. Tieto fakty komplikujú medzinárodné vzťahy, spôsobujú **roztrieštenosť** (fragmentáciu) **medzinárodného bezpečnostného prostredia** a zvyšujú pravdepodobnosť nekontrolovateľného vývoja.

Transformácia, ako som už naznačil, prebieha aj v postavení a funkcii štátov samotných. Pod vplyvom globalizácie a integračných procesov v niektorých častiach sveta, ale i kvôli nerovnomernému vývoju vo vnútri niektorých štátov a trendu decentralizácie, je možné pozorovať dva trendy. Jednak vývoj smerom k oslabeniu suverenity v prospech nadnárodných či medzinárodných orgánov a inštitúcií. A na druhej strane formovanie prirodzených regiónov prekračujúcich hranice, resp. nárast vplyvu bohatých a rozvinutých regiónov vo vzťahu k štátu ako celku, teda i na medzinárodnom poli. Nie v každom regióne sú tieto trendy, ktoré vznikli po 2. svetovej vojne, rovnako silné.

Zaujímavé je konštatovanie Henry Kissingera, ktorý sa vyjadril k dopadu týchto trendov na medzištátne vzťahy: *„Vestfálske usporiadanie je dnes v systémovej kríze. Jeho princípy sú spochybnené, hoci sa všeobecne prijateľná alternatíva dosiaľ neobjavila“.*⁷

Podľa Richarda N. Haassa: *„Naša doba je obdobím medzinárodnej deregulácie, v ktorej sa objavujú noví aktéri, nové možnosti, nové väzby a dohody, zatiaľ však neexistujú nové pravidlá a zásady“.*⁸

Jednou z najdôležitejších zmien v podobe bezpečnostného prostredia na prelome 20. a 21. storočia je prechod od bipolárneho usporiadania k **unipolárnemu systému medzinárodných vzťahov**.

⁶ ŠKVRNDA, F. In: Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. Inštitút obrany a bezpečnosti Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Bratislava, 2004, s. 19.

⁷ KISSINGER, H.: *Potrebuje Amerika zahraničnú politiku?* BB Art, Praha, 2002, s. 16.

⁸ HAASS, R.N. In: ZAKOWSKI, J.: *Obavy a nádeje*. Mladá fronta, Praha, 2004, s. 243.

Jedinou supervelmocou,⁹ schopnou aktívne zasahovať po celom svete, a to na viacerých miestach súčasne a tak aktívne formovať globálne bezpečnostné prostredie, sa stali Spojené štáty.¹⁰

Ako sa vyjadrila Margaret Thatcherová: „*Žiadna z predchádzajúcich supervelmocí, či už ide o rímsku ríšu, monarchiu Habsburgovcov alebo britské impérium, nemala také prostriedky, tak veľkú oblasť vplyvu a takú prevahu nad svojimi najbližšími protivníkmi, ako dnešná Amerika*“.¹¹

Táto americká globálna dominancia má podľa amerického politológa Zbigniewa Brzezinského štyri dimenzie. Globálny dosah vojenskej sily, globálny ekonomický vplyv, globálna kultúrna a ideologická príťažlivosť a zo všetkých troch dimenzií vyplývajúca globálna politická sila.¹²

Na druhej strane ani Spojené štáty, nie sú schopné úplne zaistiť vlastnú bezpečnosť bez toho, aby zohľadnili záujmy ďalších aktérov a reálnu situáciu v jednotlivých regiónoch.¹³ Zároveň je možné sledovať stále výraznejšie, že „...americká globálna sila nie je to isté, čo americká globálna autorita“.¹⁴

Pritom aj mocenské postavenie USA má svoje hranice a vplyv Ameriky za nejakú dobu pri vzostupe regionálnych mocností v istej miere nevyhnutne poklesne.¹⁵

⁹ V záujme presnosti je potrebné uviesť, že termín supervelmoc sa používa v súvislosti s bipolaritou; v multipolárnom systéme hovoríme o mocnostiach alebo o veľmociach, nie však o supervelmociach. V súvislosti s dnešnou – skutočnou či domnelou – hegemoniou USA a unipolárnym charakterom systému sa začalo používať označenie „hypervelmoc“ (výraz použitý Hubertom Vedrinom) na zdôraznenie výnimočnosti postavenia jedinej supervelmoci v systéme, ale ako termín zatiaľ nie je ustálený. Pozri KOVÁČOVÁ, K.: *Severoatlantická aliancia, vznik, vývoj a súčasnosť*. Štátny pedagogický ústav, Bratislava, 2000, s. 11. V rámci diplomovej práce budem však používať zaužívanejší termín supervelmoc i pre označenie postavenia USA.

¹⁰ Porovnaj: Buzan, B. – Kelstrup, M. – Lemaitre, P. – Troner, E. – Waever In: Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. s. 38.

¹¹ THATCHEROVÁ, M.: *Umění vládnout*. s. 41.

¹² BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. Victoria Publishing, Praha, 1993, s. 91. V inom svojom diele Brzezinski hovorí o americkej prevahe v štyroch základných oblastiach: vo vojenskej sfére má neobmedzenú celosvetovú pôsobnosť; v ekonomickej sfére je hnacím motorom celosvetového rastu; v technologickej sfére si udržuje predstih, pokiaľ ide o inovácie; vo sfére kultúrnej je veľmi príťažlivá najmä pre mládež. „*Spojenie týchto sfér poskytuje Spojeným štátom vplyv, v ktorom sa im žiadny iný štát nevyrovná, a práve toto spojenie urobilo z Ameriky jedinú a výlučnú supervelmoc*“. BRZEZINSKI, Z.: *Velká šachovnice*. Mladá fronta, Praha 1999, s. 31.

¹³ KLARE, T. In: Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. s. 38.

¹⁴ BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. s. 103.

¹⁵ BRZEZINSKI, Z.: *Velká šachovnice*. Mladá fronta, Praha, 1999, s. 199-200.

Udržanie unipolarity v systéme medzinárodných vzťahov bude v strednodobom časovom horizonte stabilizujúcim trendom, nakoľko neutralizuje také negatíva ako koncepciu „vzájomne zaručeného zničenia“ v prípade bipolarity alebo koncepcie „bezpečnostnej dilemy a rovnováhy moci“¹⁶ v prípade multipolarity. Táto unipolarita sa však neprejavuje ako hegemonia jediného bezpečnostného aktéra (USA), ale len ako dominantné postavenie USA a ich spojencov v existujúcom systéme pluralitných aktérov.¹⁷

Celkovo možno pri hodnotení stavu bezpečnostného prostredia povedať, že obdobie pred rokom 1989 bolo relatívne stabilné, obdobie po tomto roku je skôr **nestabilné**. Predtým dva vyvážené mocenské bloky viac-menej kontrolovali vývoj bezpečnosti vo svete. Po rozpade jedného z nich a všeobecných zmenách, ktoré prebehli, sledujeme výbuchy etnického násillia, občianskych vojen a nepokojov, hraničných sporov, nárast náboženského fundamentalizmu, frekventovanejšie a intenzívnejšie teroristické útoky nového typu a rozmach organizovaného zločinu. Typickým pre obdobie po páde Berlínskeho múru sa stal **menej predvídateľný vývoj a vysoká vzájomná závislosť udalostí a aktérov**.

Zatiaľ čo vzájomná závislosť môže vytvárať putá medzi národmi, robí svet aj oveľa komplikovanejší. Vzájomná závislosť znamená, že krajina A nemôže urobiť nejakú akciu bez toho, že vyvolá dôsledky a reakcie v štátoch B, C, D a ďalších.¹⁸

Čím je väčšia, tým viac krajín sa týka, a je takmer nemožné predpovedať priame aj nepriame dôsledky politických rozhodnutí a riziká neželaných následkov sa zvyšujú. Vzájomná závislosť teda nerobí svet bezpečnejší, niekedy dokonca naopak.¹⁹

Okrem väčšej prepletenosti a reťazenia udalostí sa stále zvyšuje aj **rýchlosť ich priebehu**, čo dáva predpoklady pre unáhlené a chybné rozhodnutia či nerozhodnutia. „*Okamžitá a všeobecná dostupnosť informácií dramaticky skracuje čas na rozhodnutie o veciach veľkého významu*“.²⁰

Vývoj v dnešnom bezpečnostnom prostredí je tak komplikovaný, udalosti v ňom zložito prepojené a čas na ich analyzovanie a rozhodnutie tak krátky, že priestor pre chybné rozhodnutia je stále väčší.

¹⁶ Bezpečnostná dilema vystihuje situáciu, v ktorej má štát v anarchickom prostredí obavy o svoju bezpečnosť, lebo si nemôže byť istý úmyslami iných štátov, čo ho vedie ku zbrojeniu. To vyvoláva zbrojenie aj u ďalších štátov, ktoré sa rovnako cítia ohrozené. V konečnom dôsledku si štáty svojim vyzbrojovaním nijak nezvyšujú svoju bezpečnosť, pretože sa vyzbrojujú aj všetci ostatní. HERZ, J. In: DRULÁK, P.: *Teorie mezinárodních vztahů*. s. 62.

¹⁷ KORBA, M. In: Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. s. 38-39.

¹⁸ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 229.

¹⁹ Pozri TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 230.

²⁰ SMOLAR, A. In: ZAKOWSKI, J.: *Obavy a naděje*. s. 248.

K politickým premenám sa pripája čoraz globalizovanejšia ekonomika a stále vyspelejšie prostriedky komunikácie a výmeny informácií. Bezprecedentný pokrok v týchto sférach umocňuje dopad politických zmien a rozhodnutí a tak výrazne ovplyvňuje stav terajšieho bezpečnostného prostredia.

Potencionálne vážnym rizikom sú veľké rozdiely v súčasnom stave i vývoji jednotlivých regiónov či štátov sveta. Samozrejme, aj v minulosti boli rozdiely medzi štátmi a regiónmi. Priepasť sa však dnes zdá byť väčšia a rozširujúca sa a kvôli globalizovanejšiemu svetu viditeľnejšia. Kultúrne, a teda aj nábožensky, politicky, ekonomicky i technicky odlišné štáty a regióny majú prirodzene iný náhľad na svet, iné hodnotové schémy a odlišné potreby, požiadavky a záujmy, z čoho vzniká napätie a tenzie.²¹

Manželia Tofflerovci, ktorých si dovoľím parafrázovať, upozorňujú, že svet sa rozdelil do troch civilizačných vln, do ktorých patria jednotlivé štáty podľa úrovne vyspelosti, od tých najviac po tie najmenej rozvinuté, a toto delenie vytvára kontext, v akom sa bude odohrávať väčšina budúcich vojen.²²

„Rodí sa preplnená globálna politická pospolitosť charakterizovaná rastúcou úrovňou politického uvedomenia, avšak rodí sa v kontexte pokračujúcich a v určitom ohľade prehlbujúcich sa sociálnych rozdielov“, píše Brzezinski v diele *Bez kontroly*.²³

Nedávno politicky prebudené masy rozvojového sveta prechádzajú rýchlym vývojom v kratšom čase a za iných podmienok, než kedysi tie západné. Zároveň prichádzajú do iného sveta. Súčasne sa menia aj postindustriálne spoločnosti. Vyspelým krajinám hrozí nebezpečenstvo materializmu a vývoja smerom k hedonistickým spotrebným spoločnostiam.²⁴ Veľké rozdiely medzi tzv. Juhom a Severom v kombinácii s dnešným prepojením sveta, globálnym rozšírením gramotnosti a informačných kanálov, nárastom urbanizácie, vytvára podmienky pre frustráciu a neorganizovanú závisť strádajúcej časti sveta, ktorú by mohli demagogickí extrémisti ľahko zneužiť.²⁵

Práve masová chudoba, obrovské sociálne rozdiely v rámci krajín i medzi susedmi, nedostatočné vzdelanie, nezamestnanosť, populačná explózia, ekonomický úpadok, korupcia

²¹ Pre viac informácií o tejto problematike pozri HUNTINGTON, S.: *Střet civilizací*. Rybka Publishers, Praha, 2001. Pozri tiež BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. Victoria Publishing, Praha, 1993.

²² TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 40.

²³ BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. s. 58-59.

²⁴ Na túto nebezpečnú tendenciu – nárast hedonizmu na úkor občianskej morálky - upozorňoval už filozof Raymond Aron. Podobne Zbigniew Brzezinski - pozri BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. II. časť, kapitola 2 – Tolerantná hojnosť s. 71-79.

²⁵ Pozri BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. s. 56-61.

a nestabilné režimy v mnohých častiach sveta pôsobia spoločne a vytvárajú živnú pôdu pre extrémistické ideológie. Práve tam získavajú radikáli rôzneho druhu najväčšiu podporu a verbujú prívržencov.

Krajiny, ktorých obyvateľstvo v nasledujúcich päťdesiatich rokoch bude najviac rásť, sú ekonomicky slabé a politicky krehké. Ide o značnú časť Afriky, ale najmä Stredný Východ a väčšiu časť južnej Ázie (napr. Pakistan, Kambodža). Ak sa tieto štáty nedokážu vyrovnáť s politickými želaniami a ekonomickými potrebami svojho stále rastúceho prevažne mladého obyvateľstva (čo rozhodne nie je isté), potom by sa mohli posilniť lokálne destabilizačné a medzinárodno-revizionistické hnutia usilujúce zmenu medzinárodného status quo.²⁶

Avšak chudoba a zaostalosť sami o sebe nie sú príčinou násilného správania či terorizmu. Atentátnici z 11. 9. boli vzdelaní a ekonomicky zabezpečení. Medzi podnety k radikalizmu, ktorý sa môže napokon demonštrovať vo forme terorizmu, môžu patriť i kultúrna a hodnotová dezorientácia, dlhodobjší pocit poníženia, frustrácia, nejasné alebo odmietané predstavy o budúcnosti, pretŕhanie tradičných rodinných väzieb, opustenie pôvodného spôsobu života, „znudenosť“. Eric Hoffer v tejto súvislosti píše: *„Vášnivá nenávisť môže dať význam a cieľ prázdnemu životu. Preto ľudia prenasledovaní bezcieľnosťou vlastného života skúšajú nájsť jeho nový obsah nie len v oddávaní sa svätej veci, ale aj v pestovaní si fanatickej nenávisti“*.²⁷

Dnešný terorizmus je organizovaný a financovaný bohatými patrónmi a jeho vykonávateľmi sú často synovia bohatých rodín do istej miery postihnutí práve fenoménom vyššie zmieneným. Ako píše Angelo Codevilla, samovražedné útoky sa nezaobídu bez radikálnych duchovných, tyranských politikov, skalných prívržencov ich režimov. *„Sú to oni, kto ich [samovražedné útoky] podnecujú, obeť organizujú, platia a oslavujú“*. Je príznačné, že tieto „skutočné príčiny“, ako píše Codevilla, *„netrpia núdzou, užívajú si život a toto potešenie si chránia“*.²⁸

3 Dnešné bezpečnostné hrozby

Hrozby pre bezpečnosť či riziká medzinárodného mieru, ktoré trápili zodpovedných pri rozklade Rímskej ríše, na prelome stredoveku a novoveku, boli odlišné od tých zo začiatku 19. storočia. A odlišné boli aj od tých z polovice minulého storočia, či tých z desaťročí po 2.

²⁶ BRZEZINSKI, Z.: *Volba: globální nadvláda anebo globální vedení*. Mladá fronta, Praha, 2004, s. 202-205.

²⁷ HOFFER, E. In: ŠEBEJ, F.: Chudoba a terorizmus. In: *Domino fórum*, r. 12, č. 29, 30.7.-5.8.2003, s. 11.

²⁸ CODEVILLA, M. A.: Jít těžkou cestou. Občanský institut, *Bulletin* č. 159, 11/2004, s. 6-7.

svetovej vojne. Tie dnešné sú opäť iné, charakteristické pre svoju dobu. Okrem niektorých starých, pôvodných napätí a hrozieb, vznikli nové, resp. zmenili svoju podobu a závažnosť. Ich relevantnosť vzrástla na úkor predchádzajúcich, čo ale neznamená, že všetky staré hrozby zmizli.

V súvislosti s týmto trendom nadobúdajú čoraz väčšiu váhu ohrozenia **nevojenského**²⁹ charakteru, či už ide o medzinárodný terorizmus, proliferáciu zbraní hromadného ničenia, kriminalitu a organizovaný zločin alebo o hrozby v hospodárskej, sociálno-spoločenskej a environmentálnej oblasti.³⁰

Britská expremiérka Thatcherová v roku 1996 povedala: „*Svet ostáva veľmi nebezpečné miesto, vlastne je ohrozovaný oveľa premenlivejšími a komplexnejšími hrozbami než pred desaťročím*“.³¹

Namiesto tzv. „ríše zla“ svet teraz čelí „distribúvaným hrozbám“.³² Riziká pre bezpečnosť, ktoré zostali zachované (po 1989), majú viaceré podoby so zreteľom na ich povahu a prichádzajú z viacerých smerov. Preto ich len ťažko možno predvídať a odhaliť. Pôvod takýchto rizík môže byť rôzny.³³ Stručne vyjadrené, „...*jediné obrovské ohrozenie vojnou medzi supervelmocami je vystriedané pluralitou hrozieb v nikách*“.³⁴

Dá sa predpokladať³⁵, že bude viac nízko intenzívnych konfliktov, rebélií a vzbúr než v minulosti, čo súvisí s absenciou globálne vyrovnaných, svet ovládajúcich štátov resp. blokov, s nárastom počtu zlyhávajúcich štátov, separatistických vojen, etnických,

²⁹ Nevojenské bezpečnostné hrozby sa klasifikujú rôzne, ide však najmä o destabilizáciu spoločnosti uplatňovaním ozbrojeného násillia pri dosahovaní cieľov sociálnymi subjektami, napr. aktivitami teroristických subjektov a subjektov organizovaného zločinu; činnosťou subjektov nacionalistického, poprípade religiózneho zamerania, spojeného najmä s radikalizmom a extrémizmom; o destabilizáciu spoločnosti podmienenú rozsiahlymi sociálno-ekonomickými ťažkosťami (hlad, chudoba, choroby, nerozvinutá infraštruktúra, demografická explózia, ekonomický úpadok), ktoré nie sú riešené; o destabilizáciu spoločnosti vyvolanú politickými faktormi spojenými so zlým vládnutím (príliš veľká korupcia, klientelizmus a pod.). Ohrozenie životného prostredia. ŠKVRNDA, F. In: Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. s. 22.

³⁰ SNYDER, C. In: Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. s. 34.

³¹ THATCHEROVÁ, M.: *New threats for old. Fulton speech* (1996) [Nové hrozby za staré]. Dostupné na: <<http://www.winstonchurchill.org/i4a/pages/index.cfm?pageid=727>>, [10.6.2004].

³² KEYWORTH II. In: TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 102.

³³ Strategická koncepcia NATO z roku 1991. In: ŠEBESTA, Š.: *Euroatlantické partnerstvo. NATO v dokumentoch 1990-1999*. s. 81.

³⁴ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 102.

³⁵ Materiál Globálne trendy 2015, pripravený Národnou spravodajskou radou USA z roku 2001, predpovedá všeobecné bezpečnostné trendy takto: riziko vojny medzi rozvinutými krajinami bude nízke, ale medzinárodné spoločenstvo bude čeliť konfliktom po celom svete a to od frekventovanejších vnútorných prevratov až po menej frekventované regionálne medzištátne vojny. Ich ničivé účinky budú rásť v závislosti od možností získania zbraní hromadného ničenia a ich nosičov. Počet vnútorných konfliktov z náboženských, etnických, ekonomických a politických sporov narastie. Kontrola exportu zbraní a sankcie budú menej účinné v dôsledku difúzie technológií, priepustnosti hraníc, rastu vojenského priemyslu a snahy o zisky na zahraničných trhoch; sofistikované zbrane a zbrane hromadného ničenia sa môžu dostať do rúk štátnych i neštátnych aktérov. Pozri Kolektív autorov: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia*. s. 166.

náboženských treníc a územných sporov, štátnych prevratov, občianskych nepokojov či zhubným pôsobením teroristických skupín, organizovaného zločinu, presunom veľkých skupín utečencov a masovou migráciou, ale aj environmentálnymi problémami.

V stále prepojenejšej globálnej ekonomike množstvo týchto zdanlivo malých konfliktov vyvoláva silné sekundárne efekty v okolitých (a často i vzdialených) krajinách.³⁶

Dôležitou zmenou je aj fakt, že v minulosti bol nepriateľ známy, mal tvár, mal územie, armádu i hospodárstvo. Dnes sa stáva problémom určiť nielen odkiaľ nepriateľ pochádza, kde sa práve skrýva, ale i to, kto to vlastne je, napr. kto je naozaj za teroristickým útokom.

Ako som už naznačil, v dynamickom období od konca studenej vojny sa svet vyrovnáva s rokmi nestability vyvolanej búrlivými zmenami v bezpečnostnom prostredí. Po zániku bipolarity mnohé pôvodné zdroje napätia zostali, ožili staronové, latentne prítomné rozpory³⁷ a objavili sa hrozby nové, či skôr pod vplyvom medzinárodného vývoja, technického pokroku a globalizácie, hrozby transformované.

Hrozby dominujúce dnešku sú **asymetrické**. Je ťažšie, ak nie nemožné, odhadnúť čas ich demonštrovania sa a intenzitu ich konkrétneho prejavu. To znižuje možnosť obranných opatrení. Dá sa predpokladať, že skôr či neskôr štáty nájdu a zavedú protiopatrenia, postupy a snáď i zdravý kompromis medzi nimi a nevyhnutnou mierou slobody a práv, ale dovtedy sú veľmi zraniteľné. Práve v takomto prechodnom období teraz žijeme.

To, že je teraz naliehavejší boj s asymetrickým nepriateľom, globálnym terorizmom, vôbec neznamená, že nemôžu vypuknúť **vojny symetrické** - medzi štátmi. Nemyslím teraz zákroky proti štátom ukrývajúcich teroristov alebo v reakcii na vývoj zbraní hromadného ničenia režimami ohrozujúcimi stabilitu a bezpečnosť v regióne či celosvetovo. Ale vojny medzi štátmi z iných príčin, napr. kvôli surovinám, vode, „životnému priestoru“, vojny o sporné územia, o vplyv alebo hegemoniu v oblasti, vojny kvôli ekologickým problémom alebo útlaku menších, možno umocnené aj civilizačnými rozdielmi. Takéto klasické symetrické veľké konflikty medzi dvomi či viacerými národnými štátmi s pravidelnými armádami sú stále možné, hoci dnes a v blízkej budúcnosti, vďaka povahe súčasného medzinárodného prostredia, skôr menej pravdepodobné.

³⁶ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 102.

³⁷ Tému, že kultúrna, etnická a náboženská identita je silnejšia ako vplyv importovaných politických, kultúrnych a spotrebných vzorcov a že dnes môžeme sledovať kultúrny obrat nezápadných spoločností k domácim tradíciám, čo vyvoláva silné napätia najmä na „zlomových líniah“ jednotlivých civilizácií, podrobne analyzuje Samuel P. HUNTINGTON v diele *Střet civilizací*. Konkrétne píše: „So zánikom svetového poriadku z dôb studenej vojny začali štáty celého sveta vytvárať nové (a posilňovať staré) antagonizmy a vzájomnú závislosť“. HUNTINGTON, S.P.: *Střet civilizací*. Rybka Publishers, Praha, 2001, s. 142.

Rivalita medzi štátmi má totiž v niektorých regiónoch značný potenciál prerásť do ozbrojeného konfliktu so širšími následkami. Roztržka, ktorá by mohla prerásť do vojny, nie je nereálna najmä v oblasti juhovýchodnej Ázie – Pakistan, India. Taktiež rastúca čínska moc a jej ambície v Juhočínskom mori môžu naraziť na odpor okolitých krajín - Vietnamu, Kórey, príp. Japonska. Ďalej je tu otázka Tchajvanu. Tamojšia krehká rovnováha, neexistencia multilaterálneho bezpečnostného systému v oblasti, rýchly hospodársky rast a s tým spojené zvyšujúce sa energetické nároky, a politické ambície, spolu s vyzbrojovaním sa takmer všetkých štátov oblasti, etnickými, náboženskými pnutiami a historickými a kultúrnymi animozitami, rysujú znepokojivé tendencie. Akékoľvek narušenie rovnováhy síl či dokonca ovládnutie oblasti Ďalekého východu jednou z regionálnych mocností, by malo región presahujúce následky. Eskalovanie vnútroázijských konfliktov pri zohľadnení tamojších aktérov – Čína, India, Pakistan, Japonsko, Indonézia a v kontexte spomenutého rastúceho vojenského potenciálu, ale aj ekonomického významu tejto oblasti, môže mať vážne následky na globálnu bezpečnosť a ekonomiku.

Nepokojnou a rizikovou oblasťou, v tomto smere a tiež z hľadiska ďalších hrozieb, zostáva okrem tejto oblasti i Stredný a Blízky východ, niektoré časti Afriky. Napätia v týchto oblastiach by mohli v budúcnosti eskalovať do konfliktov, do ktorých môžu byť, i s ohľadom na energetický potenciál týchto oblastí a životnú dôležitosť ich neprerušovaných dodávok pre rozvinutý svet, zatiahnuté aj veľmoci. Pri tom klasické mocenské rivalstvo, stret štátnych záujmov či historické reminiscencie medzi národmi, stále nie sú minulosťou.

Regionálne vojny, a to najmä medzi štátmi s ničivými zbrojnými arzenálmi, hoc vzdialené od Európy alebo Ameriky, patria v dnešnom „zmenšujúcom“ sa svete medzi vážne hrozby aj pre bezpečnosť transatlantickej oblasti.

*„Akýkoľvek konflikt medzi veľmocami, či konflikt s použitím jadrových zbraní, by mohol mať destabilizujúci dopad na bezpečnostnú a politickú situáciu na celom svete“.*³⁸

Dnešné hrozby nepôsobia izolovane. *„Prinajmenšom časť súčasného „balíka“ bezpečnostných problémov je možno lepšie posudzovať ako rôzne aspekty jedného a toho istého problému. ... Pritom treba poukázať na neoddeliteľnú vzájomnú súvislosť medzi súčasným medzinárodným terorizmom, ideologickým fanatizmom (ktorý sa v tejto chvíli*

³⁸ ONDREJCSÁK, R., NEČEJ, E. (eds.): *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie*. Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Bratislava, 2004, s. 11.

prejavuje prevažne ako nábožensko-fundamentalistický), šírením zbraní hromadného ničenia, „darebákymi“ štátmi, štruktúrami organizovaného zločinu obchodujúcimi so zbraňami, informáciami a materiálmi atď.“.³⁹ K tomu treba prirátať „...sériu technologických faktorov, ktoré dnes vytvárajú nielen prevahu štátov vlastniacich „inteligentné“ zbrane a know-how, ale aj menej populárnu skutočnosť, že rozvinuté a vysoko technologizované demokracie sa pre zložitosť svojich infraštruktúr a otvorenosť svojho systému stávajú zraniteľnejšími voči teroristickým útokom. ... Nejde o viacero oddelených problémov, ktoré je možné riešiť osve a postupne, ale o jeden problém, ktorý je nevyhnutné riešiť komplexne“.⁴⁰

Prejdime teraz k jednotlivým dnes dominujúcim hrozbám. Predtým by som chcel ešte priblížiť **fenomén náboženského obrodzenia**, ktorý možno sledovať posledné desaťročia a ktorý súvisí aj s dnešnými hrozbami (v podobe militantného náboženského radikalizmu).

V druhej polovici 20. storočia modernizácia hospodárstva i spoločnosti síce dosiahla globálne rozmery, avšak súčasne s ňou začalo po celom svete dochádzať k náboženskému oživeniu, v rámci ktorého sa objavili fundamentalistické hnutia, ktoré usilovali militantne očistiť náboženské doktríny a inštitúcie rovnako ako prispôbiť súkromný, spoločenský i verejný život náboženským zákazom. Fundamentalistické hnutia, hoci tvoria len časť širšieho trendu obnovy náboženstva, majú pomerne veľkú dynamiku a môžu dosiahnuť značný politický vplyv. Tento proces prenikol na všetky kontinenty.⁴¹

Pri tomto celosvetovom obrození náboženstva zohrali v rôznych krajinách svoju rolu i špecifické príčiny, avšak pôsobili tu aj spoločné všeobecné príčiny. Prvou a najvýznamnejšou je rýchly proces ekonomickej, spoločenskej a kultúrnej modernizácie (zahŕňajúci sekularizáciu, zavedenie moderných politicko-spoločenských modelov), ktorý sa svetom prehnal v druhej polovici 20. storočia. Počas tohto procesu boli spochybnené odveké zdroje identity a autority, ľudia sa sťahovali z vidieka do miest, boli vytrhávaní zo svojich koreňov. Dostávali sa do styku s veľkým počtom cudzincov a boli vystavovaní novým typom medziľudských vzťahov a novým problémom každodenného života. Výsledkom bolo, že potrebovali nové základy vlastnej identity, nové formy stabilnej komunity, rovnako ako nové morálne predpisy, ktoré by im poskytovali istý zmysel, význam a cieľ. Vykoreneným ľuďom sužovaným traumou, ktorú so sebou prináša modernizácia, a hľadajúcim odpoveď na

³⁹ ZÁLEŠÁK, T.: Ako predísť Armagedonu? In: *Domino fórum*, r. 12, č. 11, 12.3.-18.3.2003, s. 11. Dostupné tiež na: < <http://www.dofu.sk/clanok.aspx?cid=1937&vid=42>>, [15.2.2005].

⁴⁰ ZÁLEŠÁK, T.: Ako predísť Armagedonu? s. 11.

⁴¹ Pozri HUNTINGTON, S. P.: *Stret civilizácií* s. 102.

základné otázky „kto som“ a „kam patrí“, takú odpoveď presvedčivo ponúklo práve náboženstvo.⁴² Predovšetkým práve fundamentalistické hnutia predstavujú spôsob, ako sa vysporiadať so skúsenosťou chaosu a stratou identity.⁴³

Druhou príčinou resp. stimulom náboženského prebudenia popri psychologických, emocionálnych a spoločenských traumách modernizácie je sklamanie zo sekulárnych konceptov importovaných zo Západu. Od počiatku 19. storočia sa reakcie nezápadných civilizácií na Západ odohrávali iba ako prechod od jednej západnej ideológie k druhej. V 19. storočí si najprv elity týchto národov osvojili liberálne hodnoty a prvé prejavy opozície voči Západu tak nadobudli podobu nacionálneho liberalizmu. V 20. storočí boli do Ruska, Latinskej Ameriky, arabských a afrických krajín, importované socialistické a marxistické ideológie, ktoré sa zlúčili s nacionalizmom a stali sa opozíciou voči západnému kapitalizmu a imperializmu. Neschopnosť naplniť deklarované ciele, zaistiť trvalý rozvoj, vyčerpanosť a napokon krach týchto sekulárnych ideológií, prispeli k vzniku ideologického vákuu, ktoré začalo vyplňať náboženstvo, často vo fundamentalistickej forme od islamu, cez ruské pravoslávie, po rýchlo sa množiace sekty.⁴⁴

Kresťanské, židovské a najmä moslimské hnutia za znovupresadenie náboženskej identity oživujú slovník a kategórie náboženského myslenia a aplikujú ich na súčasný svet. Vypracúvajú projekty premeny spoločenského poriadku, ktorý chcú dať do súladu s príkazmi a hodnotami posvätných textov (napr. korán), ktoré sú v ich interpretácii jedinými zárukami toho, že nastane svet Spravodlivosti a Pravdy. Spoločné majú odmietanie laickosti, spochybňovanie základov sekulárnej modernosti a neuznávanie legitímnosti sekulárnej obce – štátu. Inak sú ich projekty antagonistické. Reislamizácia, rejudaizácia a rechristianizácia nemajú v príslušných spoločnostiach rovnaký dopad a rovnakú silu. Ako sa ďalej domnieva Giles Kepel: „*Najväčší vývojový potenciál má reislamizačné hnutie*“.⁴⁵

Po dekolonizácii prešli mnohé krajiny, najmä islamského sveta, vývojom, ktorý ich poznačil. K moci sa dostali monarchistickí alebo sekulárni vodcovia (nacionalistickí či socialistickí, niekedy zvláštna zmes oboch), pokúšajúci sa transformovať tieto spoločnosti v duchu modernity podľa vzoru západných spoločností. Radikálnymi reformami rozrušili posledné pozostatky pôvodných štruktúr, odmietli zažité tradície a v konečnom dôsledku napomohli vykoreneniu tamojších más. Po vlastnom zdiskreditovaní a krachu sekulárneho

⁴² HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 104.

⁴³ RUTHER, R. In: HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 105.

⁴⁴ HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 108.

⁴⁵ KEPEL, G.: *Boží pomsta*. Atlantis, Praha, 1996, s. 163-164.

učenia o spáse - komunizmu zmizlo i to, čo držalo mnohé kultúrne a nábožensky odlišné spoločnosti v rámci jedného bloku, zmizli dlhé obdobie vnucované cudzie pravidlá života, „pravdy a proroctvá“, cudzie civilizačné vzorce. Po neúspechu pôvodom západných ideológií (najmä komunizmu a nacionalizmu) tamojšie vykorenené masy, zasiahnuté modernitou a zmätené vývojom, stratili posledné istoty a potrebovali pevný bod. Toto ideologické a morálne vákuum sa snažili vyplniť okrem iných aj islamskí fundamentalisti,⁴⁶ sľubujúci radikálnu zmenu k lepšiemu, obnovu spoločnosti vo všetkých sférach, ponúkajúci istoty, návod pre život, pevné pravidlá a integráciu vplyvom prísnej náboženskej viery, samozrejme nimi interpretovanej.

Dôvod, prečo sa snažím rozviesť problematiku **náboženského radikalizmu**, ktorého vzostup môžeme sledovať od konca studenej vojny, je, že dnešný globálny terorizmus má práve nábožensko-extrémistické pozadie. Dôsledky načrtnutého vývoja sa dnes prejavujú aj v islamisticky orientovanom terorizme. Po kolapse komunizmu a rozpade bipolárneho usporiadania, angažovaní sa Spojených štátov v Perzskom zálive začiatkom 90. rokov, islamský fundamentalizmus, islamistické skupiny a ich aktivity zaznamenali boom. Sú to práve islamistické skupiny, ktoré majú na svedomí väčšinu teroristických útokov a obetí za posledných 10 rokov. Globálna teroristická sieť je reprezentovaná práve islamsko-fundamentalistickou, panislamskou organizáciou Al-Kajdá (v preklade: Základňa). Tá spolupracuje, integruje, resp. manažuje desiatky regionálnych buniek po celom svete. Vznikla v Afganistane roku 1989 a najlepšie podmienky mala za vládnutia režimu, ktorý bol prísne islamský.

Zároveň sa usilujem priniesť nanajvýš krátku analýzu islamského fundamentalizmu, ktorého militantné formy sú vážnou hrozbou pre západné spoločnosti, čo dokazujú realizované teroristické útoky na západné ciele.

Zrod islamského radikalizmu sa však zhoduje s dospievaním generácie, ktorá sa narodila po získaní nezávislosti a prevzatí moci miestnymi elitami, v situácii, kedy istoty 50. rokov získané z vedeckého a technického pokroku boli vyčerpané, v rovnakej dobe, keď začínala agónia veľkého ateistického mesianizmu minulého storočia, teda komunizmu. Ako ďalej píše Kepel: „*Úspechy revolučného islamu sú najvýraznejším potvrdením politického, hospodárskeho a sociálneho krachu politických elit, ktoré sa po vyhlásení nezávislosti ujali*

⁴⁶ Aktivisti islamských fundamentalistických skupín – teda islamisti pochádzajú predovšetkým z mladej generácie (20 až 40 rokov), jadro (niekde až 80%) tvoria študenti alebo absolventi univerzít (podobne ako v prípade väčšiny revolučných hnutí), dobre vzdelaní a kariéru budujúci ľudia, najmä príslušníci strednej triedy (obchodníci, lekári, právnici, technici), pôvodom z vidieka, ale presťahovaní do veľkých miest. Najmilitantnejší sú študenti a intelektuálovia. HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 124-125.

vlády. *Ich obviňovanie v mene posvätných textov islamu útočí predovšetkým na cudziu, zo Západu importovanú povahu modernosti*".⁴⁷ Predovšetkým na západné ideologické „výdobytky“ ako je socializmus, sekularizmus, ale i demokraciu či materializmus.

Ďalší autori podobne zdôrazňujú, že: „*Viac než čokoľvek iné je znovuprijatie islamu, a to v akejkoľvek podobe, predovšetkým odvrhnutie amerického a západného vplyvu na miestnu spoločnosť, politiku a morálku*“.⁴⁸

Ako ostatné prejavy globálneho náboženského oživenia je i islamské obrodienie produktom modernizácie, rovnako ako pokusom sa s modernizáciou vysporiadať. Ako píše Kepel: „...*cieľom už nie je modernizácia islamu, ale islamizácia modernity*“.⁴⁹

Reislamizácia moslimských spoločností nie je cieľom samým osebe. „*Jej poslaním je rozširovať sa hneď ako to bude možné, a to tak, že najskôr privedie na správnu cestu „zblúdilych“ moslimov a potom získa ostatné ľudstvo*“.⁵⁰

Radikálni islamisti sú zatiaľ len malou skupinou v lone islamu, i keď skupinou rastúcou. Veľká väčšina moslimov a rovnako moslimov islamisticky zmýšľajúcich používanie vojnových alebo teroristických prostriedkov zavrhuje. Absolútnu oddanosť hlása iba menšina.⁵¹ Ako píše Tofflerovci: „*Menšina islamských extrémistov si sníva svoje fantázie o akomsi novom križiactve, ktoré by spojilo celý moslimský svet do džihádu - svätej vojny proti židovsko-kresťanskému svetu*“.⁵²

Podľa Bassama Tibiho: „*Náboženský fundamentalizmus je politickou ideológiou, nie renesanciou náboženstva*“.⁵³ V tomto kontexte je zaujímavé tvrdenie Samuela Huntingtona, že vo svojich politických prejavoch sa islamské obrodienie v niektorých ohľadoch podobá marxizmu. Ako komplexné hnutie s viacerými prúdmi disponuje posvätnými textami, víziou dokonalej spoločnosti, je mu vlastné zaujatie pre zásadné zmeny, odmietanie stávajúcej moci a národného štátu a tiež doktrínálna pestrosť siahajúca od umierneného reformizmu k militantnému revolucionárstvu.⁵⁴

⁴⁷ KEPEL, G.: *Boží pomsta*. s. 163-164.

⁴⁸ McNEILL In: HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 110.

⁴⁹ KEPEL, G. In: HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 102.

⁵⁰ KEPEL, G.: *Boží pomsta*. s. 170.

⁵¹ ULFKOTTE, U.: *Hrozba terorizmu*. Ikar, Bratislava, 2003, s. 17-19.

⁵² TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 236.

⁵³ TIBI In: ULFKOTTE, U.: *Hrozba terorizmu*. s. 34.

⁵⁴ HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací*. s. 122.

Ulfkotte taktiež píše: „*Islam je náboženstvo, islamizmus*⁵⁵ *ideológia*“. Znakom islamistického hnutia je podľa Ulfkotteho to, že náboženstvo pretvára v politickú ideológiu s úderne revolučným zameraním.⁵⁶

Súčasnú islamistickú hnutia odmietajú modernosť západného štýlu a snažia sa vypracovať koncepciu islamskej modernosti, ktorá by moslimským spoločnostiam umožnila využívať technologické plody modernosti bez ich kultúrnych nevýhod. Chcú rozhodne vyhnúť „rozkladný“ vplyv Západu a súčasne sa snažia o oživenie a obnovu dlho spiacej moslimskej civilizácie. Náboženstvo a politika tu spájajú sily v snahe poskytnúť islamskú alternatívu, v ktorej sa technologická, nie však kultúrna modernosť začlení do hodnotového systému, ktorý by sa riadil náboženskými kritériami.⁵⁷

Bassam Tibi je názoru, že: „*Islamskí fundamentalisti hlásajú ako alternatívu globalizovaných hodnôt panstvo islamu, jeho pravidiel a noriem*“. Ako ďalej píše, islamizmus „...*vidí sám seba ako priekopníka jedine platného svetového politického poriadku*“.⁵⁸

Možno teda povedať, že islamský fundamentalizmus sa rozšíril v reakcii na krízu moderny, využívajúc sklamanie zo svetských ideologických konceptov. Je prejavom cnenia za tradíciou a prísne prijímanou zbožnosťou. Stal sa radikálnym protestom proti modernej spoločnosti (predovšetkým kultúrnej, spoločenskej a politickej modernosti), všetkému neislamskému, najmä proti vplyvu Západu na islamský svet. Má údajne za cieľ obnoviť správny spôsob života, oslobodiť arabský svet od vykorisťovania, zjednotiť moslimov vo veľkom chalífate a vrátiť moslimom späť postavenie, ktoré im patrí.

⁵⁵ islamizmus = *islamský fundamentalizmus (bežne chápaný ako politický islam)*. Moslimskí fundamentalisti si sami hovoria islamisti. Odmietajú historicko-kritickú exgézu koránu, aj myšlienku, že existuje slobodný ľudský rozum. Predstavu človeka ako autonómnej bytosti neuznávajú. Na prvé miesto kladú záujem obce, nie individuum. V konkurencii voči štátu budujú sociálne siete a svojpomocné organizácie a získavajú si tak zároveň politickú legitimitu a lojalitu. Pre islamistov je poslanstvo koránu jednoznačné a nemenné, spolu so sunnou dáva Korán odpoveď na všetky životné otázky a šarija ako právny a hodnotový poriadok má v ich očiach univerzálnu platnosť. Islam a politika sú pre nich totožné. Kdekoľvek žijú moslimovia, tam sa islamizmus za posledných 20 rokov posilnil. Najväčšiu údernú silu islamizmus uplatňuje ako opozičná ideológia – od Alžírka, cez Blízky východ až po indický polostrov a Filipíny. Islamizmus sa tam chápe ako útočisko nespokojných a sociálne znevýhodnených. Pozri ULFKOTTE, U.: *Hrozba terorizmu*. s. 17-26.

⁵⁶ ULFKOTTE, U.: *Hrozba terorizmu*. s. 22.

⁵⁷ BRZEZINSKI, Z.: *Bez kontroly*. s. 181-182.

⁵⁸ TIBI, B. In: ULFKOTTE, U.: *Hrozba terorizmu*. s. 35.

Globálny terorizmus je najnebezpečnejším trendom, ktorý sa objavil na medzinárodnej scéne. Základ má v raste radikálnych kruhov, často nábožensky inšpirovaných a rozhodnutých podryť základy demokratickej komunity.⁵⁹

„Terorista sa snaží dosiahnuť svoj cieľ nielen pomocou násilia, ale pomocou strachu z násilia. ... Terorizmus nemá žiadne základné medze, neuznáva ani miestne zákony, ani medzinárodné konvencie, ani morálne normy“, píše expremiérka Margaret Thatcherová.⁶⁰

Pri analýze bezpečnostných hrozieb musíme jasne rozlišovať medzi pôvodcom a prejavom hrozby. Dôležité je to najmä pri uvažovaní o hrozbe terorizmu.

„Terorizmus je smrtonosná, zstrašovacia technika, s ktorou pracujú jednotlivci, skupiny i štáty. ... Ako bojovú techniku ho používajú konkrétni ľudia, aby dosiahli určité ciele“.⁶¹

Samotný terorizmus nie je nový. Avšak jeho dnešný charakter a globálne rozšírenie, vytvorenie zložitých sietí a vlastné aktivity, čo do sily, cieľov, koordinovanosti a napokon „úspechov“, sú nevídané. Terorizmus sa stal za posledných pätnásť rokov pod vplyvom vyššie spomínaných trendov a udalostí frekventovanejším, ale i diferencovanejším. Je to aj preto, že v časoch studenej vojny bola značná časť teroristických skupín, pokiaľ im bolo vôbec umožnené operovať, viac-menej pod kontrolou jedného alebo druhého z blokov a konali s jeho vedomím, sponzorstvom, zbraňami a niekedy i priamo z jeho podnetu a s asistenciou jeho tajných zložiek. S tým súvisela aj interpretácia takýchto akcií, ako národnooslobodzovacieho, či antiimperálneho alebo antikomunistického boja. Po rozpade ZSSR, po skončení patronátu Moskvy, mnohé teroristické skupiny zanikli. Avšak mnohé nie, pričom niekoľko ich aj vzniklo.⁶² Teroristické skupiny síce stratili finančnú podporu, získali však voľnosť.⁶³

⁵⁹ ONDREJCSÁK, R., NEČEJ, E. (eds.): *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie*. s. 10.

⁶⁰ THATCHEROVÁ, M.: *Umění vládnout*. s. 202.

⁶¹ BRZEZINSKI, Z.: *Volba: globální nadvláda anebo globální vedení*. s. 44-45.

⁶² „Povaha nového terorizmu je bezprecedentná v tom ohľade, že je vo svojej podstate nihilistická. Extrémisti, stúpenci ideologickej doktríny Usámu bin Ládina nemajú v úmysle prijať moderné hodnoty a stať sa súčasťou medzinárodnej štruktúry a tým pádom nie je možné zastaviť ich násilie. „Tradičné“ teroristické skupiny ako ETA, IRA, vždy do istej miery brzdili svoje výpady, aby si udržali istú mieru vážnosti a ponechali otvorené dvere pre budúce vyjednávania s „nepriateľom““. VALÁŠEK, T.: Are the challenges NATO faces today as great as they were in the Cold War? [Sú súčasné úlohy NATO rovnako dôležité ako počas studenej vojny?]. In: *NATO review*, winter 2003.

Dostupné na: <<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/english/debate.html>>, [15.2.2005].

⁶³ Podobne aj mnohé diktátorské režimy, pred rozkladom sovietskej moci ovládané či sponzorované z Moskvy, prestali po 1989 dostávať inštrukcie, „stratili okovy“, a buď skolabovali a boli nahradené lepšími, resp. horšími, alebo si našli novú legitimitu, smerovanie a ciele.

Predchádzajúce slová o určitom spojení radikálnych islamistov a teroristických aktivít potvrdzuje aj myšlienka Olivera Roya, francúzskeho odborníka na islamistické hnutia, ktorý sa už v roku 1999 vyjadril, že: „*Štátom sponzorovaný terorizmus je na ústupe a je nahradzovaný supranacionálnymi globálne pôsobiacimi islamistami*“.⁶⁴

Neplatí to absolútne. Napriek tomu však viac ako polovicu skupín, v súčasnosti označovaných ministerstvom zahraničných vecí Spojených štátov ako teroristické, možno považovať v širšom zmysle za moslimské.⁶⁵

Aj správa americkej komisie pre vyšetrenie udalostí z 11. septembra hovorí, že nepriateľom nie je terorizmus, akési všeobecné zlo, katastrofická hrozba, ale islamistický terorizmus.⁶⁶

Tento nešťastný vývoj zhoršuje „zmenšovanie sveta“, väčšia prepojenosť, závislosť, väčšie spoliehanie sa vyspelého sveta na techniku a ľahšia dostupnosť týchto technológií aj pre teroristov, ktorí ich vedia využiť na uskutočnenie ničivejšieho útoku s malými nákladmi. Teroristi vytvárajú medzinárodnú sieť s dobrou koordináciou, využívajú výdobytky informačnej technologickej revolúcie a ďalšie prostriedky a výhody, ale i nevýhody globalizovaného sveta. Ťažia z regionálnych konfliktov, zlyhávajúcich štátov. Jednak v týchto oblastiach nachádzajú útočisko, jednak kooperujú s organizovaným zločinom a získavajú finančné a iné prostriedky pre svoju činnosť.

Metódy teroristov sú dnes rafinovanejšie a vďaka technike sú účinnejšie a koordinovanejšie. Proti tomuto typu asymetrickej hrozby je aj možnosť účinne odpovedať obmedzená. „*Ako chcete uskutočniť „hromadnú odvetu“ proti teroristickým gangom, šéfovi mafiánov, alebo dokonca proti nejakému pidištátiku, ktorý nemá žiadnu významnú infraštruktúru ani stredisko velenia, na ktoré by sa dalo zaútočiť?*“, pýtajú sa Tofflerovci.⁶⁷

Z uvedenej analýzy vyplýva, že tu existuje istý konflikt medzi militantným islamským fundamentalizmom a západnými, slobodnými spoločnosťami.

Medzinárodná spolupráca pri boji s touto hrozbou vo forme odhaľovania a zmrazovania finančných tokov, výmeny spravodajských informácií či podpore protiteroristických opatrení, je nevyhnutná.

⁶⁴ ROY, O. In: ULFKOTTE, U.: *Hrozba terorizmu*. s. 31.

⁶⁵ Pozri THATCHEROVÁ, M.: *Umění vládnout*. s. 199.

⁶⁶ DONNELLY, T.: *Naming the Enemy*. [Pomenovanie nepriateľa]. American Enterprise Institut for Public Policy Research, August 2004, On the Issues.

Dostupné na: < http://www.aei.org/docLib/20040805_donnellygraphics.pdf>, [10.12.2004].

⁶⁷ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 118.

K staronovým hrozbám patrí **informačná vojna**⁶⁸. Je to široký pojem, ale súvisí najmä s využívaním počítačovej techniky a sietí ako zbrane. Supermoderné počítače využíva nielen vedecká verejnosť, ale stále viac od nich závisia aj vyspelé ekonomiky a moderné armády. Je pravdou, že práve také ekonomiky zväčša prosperujú a armády víťazia, ale zároveň tak majú aj svoju „elektronickú Achillovu pätu“. Inak mohutná tradičná vojenská sila môže byť prekvapivo eliminovaná prostredníctvom úspešného hackerského útoku. Hrozba informačnej vojny či kyberterorizmu je reálna a sporadicky v menších formách už nastala.

Jednou z najväznejších hrozieb pre bezpečnosť je ďalšie **šírenie zbraní hromadného ničenia (ZHN)**. ZHN zahŕňajú nukleárne, biologické a chemické zbrane a zostávajú tými najničivejšími zbraňami, ktorými človek disponuje. Eminentný záujem o ich nadobudnutie majú dnes malé až stredne veľké štáty, ale aj mnohí nešťatní aktéri od teroristických skupín po organizovaný zločin a miestnych vojnových grófov.

Zatiaľ čo u veľmocí záujem použiť jadrové zbrane skôr poklesol, či stagnuje, u stredne veľkých štátov a teroristov záujem o ich získanie a využitie stúpol.⁶⁹ Kissinger v tejto súvislosti píše: „*V hlavách väčšiny vodcov veľkých jadrových mocností sa skaza spôsobená jadrovou vojnou najskôr javí ako katastrofálnejšia než následky kompromisu, a možno dokonca i porážky*“. Ďalej konštatuje: „*Vďaka jadrovým zbraňam je vojna medzi krajinami, ktoré ich vlastnia, ďaleko menej pravdepodobná – i keď tento výrok zrejme stratí na platnosti, pokiaľ sa budú jadrové zbrane ďalej šíriť i do krajín s iným postojom k ľudskému životu alebo krajín, ktoré nie sú oboznámené s katastrofálnymi následkami ich použitia*“.⁷⁰

Ako píše Alexander Smolar: „*ZSSR bol síce „rišou zla“, jeho vodcovia mohli vyvraždiť stovky tisíc alebo milióny ľudí, nechceli však spáchať samovraždu. ... Ateistický totalitný režim nemohol počítať s posmrtnou odmenou. Dnešní mesianistickí teroristi idú na smrť s radosťou v očakávaní Alláhovej odmeny*“.⁷¹

⁶⁸ Podľa Nariadenia predsedu zboru náčelníkov štábov číslo 3210.01 z roku 1996 je informačná vojna činnosť vykonávaná s cieľom dosiahnuť informačnú prevahu pôsobením na informácie, informačné procesy, informačné systémy a počítačové siete protivníka, pri súčasnej ochrane vlastných informácií, informačných procesov, informačných systémov a počítačových sietí. Pozri NIŽŇANSKÝ, J.: *Informačná vojna v ozbrojených silách*. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Bratislava, 2003, s. 17.

⁶⁹ Kissinger v tejto súvislosti hovorí o 3 motívoch snahy o jadrové vyzbrojenie – 1. túžba stať sa svetovou mocnosťou. 2. ak sa štáty cítia ohrozené susedmi s početnejšou populáciou či väčšími zdrojmi. 3. ak štáty chcú znížiť rovnováhu síl vo svojej oblasti a vidia v jadrových zbraňach prostriedok, ako zastrašovať svojich susedov a zabrániť intervencii z vonka. KISSINGER, H.: *Potrebuje Amerika zahraničnú politiku?* s. 130.

⁷⁰ KISSINGER, H.: *Potrebuje Amerika zahraničnú politiku?* s. 18.

⁷¹ SMOLAR, A. In: ZAKOWSKI, J.: *Obavy a nádeje*. s. 240.

Zároveň informačná revolúcia posledného desaťročia spôsobila, že technológie na výrobu ZHN sa šíria ľahšie. Čoraz viac citlivých informácií o konštrukcii bômb a výrobe zbraní alebo o bezpečnostných opatreniach, postupoch a prostriedkoch štátov či informácií potrebných k stále záľadnejším a prekvapivejším útokom, je voľne dostupných z otvorených zdrojov. Existencia množstva duálnych či viacúčelových materiálov a technológií a scivilňovanie⁷² vojenskej výroby sťažuje efektívnu kontrolu šírenia ZHN a celkovo zvyšuje riziko ich nasadenia. Spomeniem azda ešte to, že neštátni aktéri, ktorí po nich taktiež bažia, nepodliehajú ani zmluvám o nešírení a kontrole dnešných agentúr.

Podľa Tofflerovcov: „*Scivilnenie čoskoro poskytne hrozivé vojenské kapacity niektorým z najmenších a najchudobnejších krajín na našej planéte, ktoré sa navyše vyznačujú najhoršou vládou, nehovoriac o najzlovestnejších sociálnych hnutiach*“.⁷³

Ani potenciál „nezamestnaných“ jadrových vedcov, či expertov na balistické strely a družice z bývalého Sovietskeho zväzu, celkové riziko vyzbrojenia sa stredne veľkých, mocensky ambiciózných autokratických režimov a nevypočítateľných neštátnych aktérov neznižuje, naopak.

Samozrejme, nejde len o proliferáciu technológií a materiálov, ale aj o hotové zbrane. Obrovské arzenály strategických a taktických zbraní Ruska, opodstatnené obavy z ich nedostatočného zabezpečenia, z korupcie v tamojšej armáde a pôsobenia organizovaného zločinu, stále početnejšie pokusy o pašovanie rádioaktívneho materiálu a eminentná túžba teroristov po získaní týchto zbraní naznačujú, že nebezpečenstvo ich „straty“ a zneužitia je skôr väčšie než menšie. Nedávny únik výsledkov jadrového výskumu z Pakistanu taktiež dáva priestor pre obavy. Doba, keď tieto zbrane ovládalo len niekoľko relatívne predvídateľných a stabilných krajín, je preč. Jadrové zbrane a prislúchajúce raketové systémy dnes vyvíja niekoľko krajín.

Riziko šírenia a použitia malých taktických zbraní je ešte väčšie. Síce sú menšie a menej ničivé, ale dajú sa ľahšie transportovať a skryť. V nie veľkom počte môžu v husto obývaných a ekonomických centrách narobiť obrovské škody s globálnym dosahom.

Katastrofické scenáre šírenia ZHN konštatujú, že v budúcnosti nebudú jadrové problémy produkovať štáty, ale neštátne subjekty. Teroristické skupiny, náboženské hnutia,

⁷² Scivilňovanie vojenských technológií a výroby neznamená konverziu, ale prenášanie práce, ktorá sa predtým robila čisto v rámci zbrojárskeho priemyslu, do civilne zameraného priemyslu. TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 199. Laicky povedané, množstvo komponentov a techniky, ktorá sa v minulosti vyrábala iba v zbrojárskom priemysle a mohli ňou disponovať len armáda a špeciálne jednotky, sa dnes vyrába v civilnom sektore a je voľne dostupná i na civilnom trhu za pomerne prijateľnú cenu.

⁷³ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 200.

apokalyptické sekty, mafiánske rodiny, samozvaní vládcovia v zlyhávajúcich štátoch a ďalšie ozbrojené neštátne skupiny, možno i jednotlivci, budú držať celé národy v šachu a žiadať výkupné. Ešte horšia je skutočnosť, že pokiaľ nebude možné identifikovať spoločnosť, ku ktorej tento protivník patrí, už nebude môcť byť zastrašený protihrozbou jadrových zbraní.⁷⁴

Keď vezmeme do úvahy dostupnosť technológií a citlivých informácií, spomínané scivilnenie, etnické, náboženské trenice a napätia, množstvo bývalých agentov tajných služieb, či členov špeciálnych jednotiek ponúkajúcich svoje služby megalomanským diktátorom alebo organizovanému zločinu, možno povedať, že vytvárajúci sa globálny systém nadobúda čoraz zlovestnejšie rysy. „*Je to svet, ktorý vrie potencionálnym násilím, v ktorom môže byť vojenská prevaha kohokoľvek vrátane USA vyvážená alebo neutralizovaná celkom nečakanými spôsobmi*“.⁷⁵

Medzinárodný organizovaný zločin v súčasnosti predstavuje globálne bezpečnostné riziko. Jeho expanzia ohrozuje nielen národnú bezpečnosť a ekonomickú stabilitu jednotlivých štátov, ale prispieva k destabilizácii celého svetového hospodárskeho systému. Má nadnárodný charakter a stáva sa globálnym problémom.⁷⁶

Niektoré aktivity týchto skupín môžu narúšať ústavné základy, nezávislosť a integritu daného štátu, demokratický charakter jeho orgánov a normálne fungovanie finančných inštitúcií. Môžu podkopávať dôveru v štátne orgány a bezpečnostné zložky.

Výnimočné nie je ani prepojenie organizovaného zločinu s teroristickými skupinami, čo znásobuje negatívne účinky oboch skupín. Medzi jeho aktivity patrí obchod s drogami, zbraňami, pranie špinavých peňazí, organizovanie prostitúcie, obchod s ľuďmi, uskutočňovanie nelegálnej migrácie, únosy, vydieranie, vraždy. Obzvlášť výhodné pôsobisko nachádza podobne ako teroristické skupiny v slabých zlyhávajúcich štátoch, v oblastiach vojenských konfliktov, kde nefunguje centrálna vláda, či v štátoch, v ktorých je autoritárska či totalitná moc im naklonená.

Nelegálna migrácia patrí k významným hrozbám pre stabilitu najmä vyspelých krajín. Nelegálni migranti môžu narúšať najmä societárnu a ekonomickú bezpečnosť, politickú stabilitu. Sú jedným zo zdrojov finančných príjmov pre kriminálne organizované

⁷⁴ BUILDER, C. In: TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 215-216.

⁷⁵ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. s. 206.

⁷⁶ ONDREJCSÁK, R., NEČEJ, E. (eds.): *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie*. s. 11.

podsvetie a môžu byť tiež zdrojom lokálnej nestability a napätí, najmä pokiaľ ide o prenikanie veľkých skupín migrantov, migrantov s kriminálnymi alebo teroristickými cieľmi. Rizikom sú aj presuny tisícok utečencov z konfliktných, či humanitárnou krízou postihnutých oblastí.

Zlyhávajúce štáty⁷⁷ sú také, ktorých inštitúcie nie sú schopné udržať stabilitu a poriadok v rámci krajiny, teda nad územím, nad ktorým majú alebo by mali mať zvrchovanú suverénnu moc. Namiesto nich tu vládnu novodobí králi, nezriedka vodcovia kultúrne vykorenených, po zuby ozbrojených rebelov bez morálnych zábran bojujúcich pre samotný boj. Dysfunkčné štáty sa stávajú základňou pre zločinecké a teroristické skupiny, prepravným koridorom drog a zbraní a destabilizujúcim faktorom regiónu. Ich populácia či suroviny sú zneužívané pre ciele tamojších vládcov, miestnych warlordov, alebo teroristických skupín tam pôsobiacich.

V takýchto krajinách prišlo kombináciou chudoby, chorôb, korupcie, zneužívania moci, prešľapov mocenských kruhov a občianskych vojen, k vnútornému narušeniu štátu a totálnemu zlyhaniu štátnych inštitúcií. Ide o trend, ktorý má tendenciu zhoršovať sa a rozširovať, životná úroveň v niektorých regiónoch naďalej klesá, často sa pridružujú etnické napätia a navyše AIDS si začal vyberať krutú daň v podobe masových úmrtí, najmä v Afrike. Decimácia práceschopného obyvateľstva uzatvára potencionálne bludný kruh.⁷⁸ Hoci ide o geograficky relatívne obmedzený problém, vytvorenie takejto zóny bezvládia v kombinácií s ďalšími hrozbami môže mať širší a napokon i globálny dopad.

Ak to mám zhrnúť, bezpečnostné prostredie po skončení studenej vojny sa vyznačuje nestabilitou, rýchlosťou premien, komplikovanosťou, vysokou vzájomnou prepojenosťou a závislosťou aktérov a udalostí. Potenciálnych hrozieb pribudlo a sú diferencované, ťažšie predvídateľné a vzájomne sa ovplyvňujú, resp. spolupôsobia.

Politológ Tomáš Zálešák konštatuje: *„Namiesto jednej totalitnej supervelmoci, okolo ktorej by sa zhromažďoval viac-menej jednoliaty vojensko-politický blok, vidíme dnes množstvo malých štátov, ktoré podporujú terorizmus, horúčkovo sa snažia získať zbrane hromadného ničenia a niektoré aspirujú na postavenie regionálnej veľmoci. Vodcovia týchto krajín disponujú neraz mentalitou, ktorá je západnému demokratovi vzdialenejšia než mentalita nedávnych vodcov v Kremli. Máme teda viac rozptýlených arzenálov, viac*

⁷⁷ V období po studenej vojne možno nájsť niekoľko príkladov: Somálsko, Zair (DRK), Libéria, Afganistan.

⁷⁸ ONDREJCSÁK, R., NEČEJ, E. (eds.): *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie*. s. 11.

*destabilizovaných zón, viac ambícií, závidi, nenávisti, viac prstov na spúšti a viac nevyspytateľných vodcov, ktorí môžu podľahnúť pokušeniu myslieť si, že práve ich prst je prst Boží. Plus možnosť získanie zbrane hromadného ničenia nejakou nešťátnou fanatickou teroristickou organizáciou“.*⁷⁹

Vzhľadom na všetky dosiaľ uvedené skutočnosti si dovoľím povedať, že žiaden štát či región nie je izolovaný alebo vyňatý spod pôsobenia týchto jednotlivých hrozieb a negatív stavu terajšieho bezpečnostného prostredia. Je len vecou štátov a ich koalícií, akú mieru bezpečnosti sú si schopné a ochotné obstarávať. Svet na prahu 21. storočia nie je bezpečnejší než v časoch studenej vojny.

Z analýzy súčasného stavu bezpečnostného prostredia, hrozieb a výziev vyplýva, že bezpečnostné prostredie a hrozby sa výrazne zmenili. Bezpečnostné prostredie sa vyznačuje komplikovanosťou, vysokou prepojenosťou a závislosťou udalostí a aktérov, rýchlymi premenami a z toho prameniacaou nestabilitou. I po skončení studenej vojny existujú hrozby a nie je žiadna „zóna mieru a absolútneho bezpečia“, teda riziká a hrozby svetovej bezpečnosti sú aj riziká a hrozby transatlantickej bezpečnosti. Sú hrozby a výzvy, ktoré si vyžadujú úzku viacdimeziálnu spoluprácu a dlhodobú komplexnú stratégiu krajín s dostatočným potenciálom a komplementárnymi schopnosťami. To potvrdzuje nutnosť medzinárodnej spolupráce a predovšetkým potrebu úzkej bezpečnostnej spolupráce európskych a severoamerických štátov aj na prahu 21. storočia.

⁷⁹ ZÁLEŠÁK, T.: Ako predísť Armagedonu? s. 11.